Havisten doen het niet goed in het hoger beroepsonderwijs. Is een zesde schooljaar op de havo een oplossing?

Van havo 5 naar havo 6

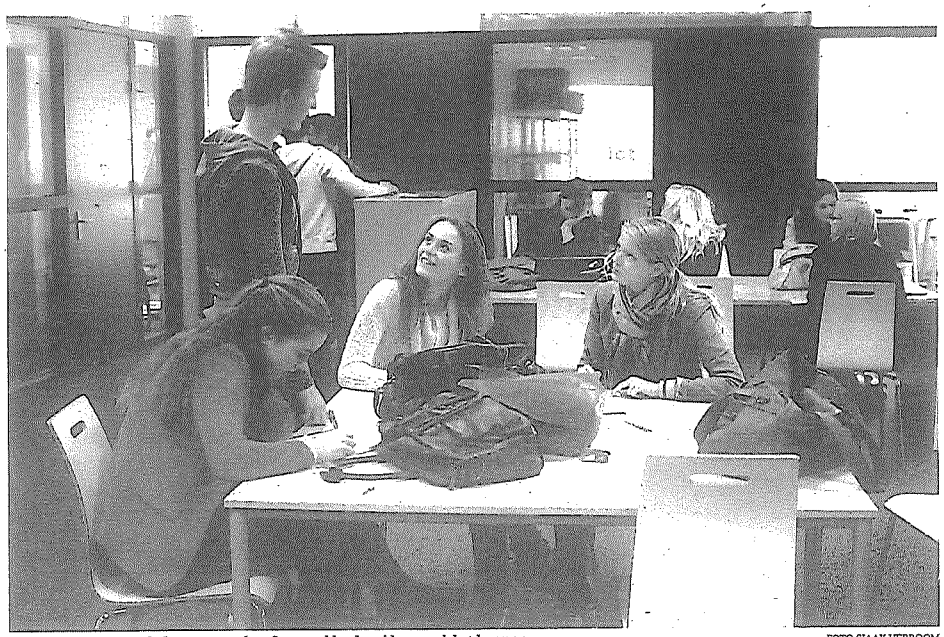

Havo-leerlingen van scholengemeenschap Sevenwolden bereiden een debat-les voor. FOTO SJAAK VERBOOM

Marijke de Vries

Neem een vwo-lesboek. Verwijder het laatste hoofdstuk, streep een aantal opgaven door, versoepel de normering van de proefwerken en je hebt een havo-lesmethode. Zo gaat het op te veel scholen met het havo-onderwijs, zegt Onno van Helden, locatiedirecteur havo-vwo van de Friese scholengemeenschap Sevenwolden in Heerenveen.

Maar havo-leerlingen zijn geen domme versie van vwo'ers, ze leren op een andere manier. Dus moet je ze anders lesgeven, vinden ze in Heerenveen. Sevenwolden heeft daarom een aparte havo-afdeling ingericht. De eerste verdieping van de bovenbouwlocatie havo-vwo is van de havo, de tweede van het vwo. Havisten hebben eigen lokalen en studieruimtes, herkenbaar aan de groentinten in het meubilair en de raamstickers op de lokalen, de vwo-afdeling is paarsblauw. De havo heeft bovendien een eigen docententeam. "Zo kun je meer recht doen aan het karakter van de havo", zegt Van Helden.

Dat is nodig, zegt hij. Want havisten doen het niet goed in het hoger beroepsonderwijs. Na één jaar hbo is 12,8 procent van de havisten uitgevallen, nog eens een kwart switcht naar een andere opleiding. Na vijf jaar heeft 48,5 procent een bachelordiploma. Vwo'ers doen het iets beter op de universiteit: driekwart volgt na een jaar nog dezelfde studie en ruim twintig procent switcht.

Havisten vinden het nog moeilijker om over hun toekomst na te denken dan vwo'ers, zeggen docenten van Sevenwolden. Woordjes leren voor de volgende toets vinden ze tot daaraan toe, maar voor het eindexamen? Dat is een ver-van-hun-bed-show. Met een beetje geluk kunnen ze drie weken vooruit kijken, zegt men, vaak niet verder dan een week. Aan het eind van havo 5 gaan ze een beetje in paniek op zoek naar een studie, klinkt het.

"Een havist leert graag met anderen, vindt de omgang met de docent heel belangrijk en is praktischer ingesteld dan een vwo'er", zegt Van Helden. "Ze willen niet de hele week trainen voor een wedstrijd volgend jaar, ze willen wat ze leren snel uitproberen." Volgend jaar begint Sevenwolden daarom met een *international business college* voor havisten met een economisch vakkenpakket. Eén dag in de week krijgen de scholieren les in ondernemen, het gewone onderwijsprogramma moeten ze in vier dagen doen. Van Helden denkt dat leerlingen, ondanks het drukke programma, beter gaan presteren. "Ze kunnen de kennis die ze in de week opdoen, op vrijdag in praktijk brengen."

> 'Havist leert dingen die voor het hbo niet relevant zijn'

De afgelopen jaren zijn op verschillende scholen speciale havo-projecten opgezet. Zo zet een aantal havoscholen het vak 'havisten competent' op het rooster. Kortweg: haco. Daarin leren havisten vaardigheden die ze nodig hebben op het hbo: zoals plannen, organiseren en creatief denken.

Mooie initiatieven, vindt rector Henk van Ommen van Het Baarnsch Lyceum, maar het gebeurt allemaal op beperkte schaal. Iedereen probeert het wiel zelf uit te vinden, zegt Van Ommen, die ook voorzitter is van het Havoplatform, een forum voor discussie en uitwisseling van ideeën. Maar niet alleen op de havo moet iets gebeuren, vinden de negen schoolleiders die zich hebben verenigd in het Havoplatform. Ook het hbo moet in beweging komen.

Want terwijl de havo-examens theoretischer werden – oud-minister Marja van Bijsterveldt hamerde op het belang van Engels, Nederlands en wiskunde – werd overal in het hbo het competentiegericht leren doorgevoerd. "Leerlingen moeten dingen leren die voor hun vervolgopleiding niet relevant zijn", zegt Van Helden. "Het hbo vraagt dan weer dingen die scholieren niet kunnen. Het lijkt er op dat scholen die goed scoren op het centraal examen, leerlingen afleveren die het minder doen op het hbo." Dat laatste geldt in ieder geval voor het Sevenwolden, zegt Van Helden. Van de havisten slaagt 94 procent – landelijk is dat 85 procent – maar in het hbo doen ze het iets minder goed dan scholieren van andere Friese scholen.

Zo zijn er meer problemen, zeg Van Ommen van het Havoplatform. Het hbo kent meer dan twaalfhonderd opleidingen waardoor leerlingen en schooldecanen het overzicht kwijt zijn.

"Hogescholen hebben afgelopen jaar met het ministerie van onderwijs afgesproken om wekelijks – hou je vast – twaalf contacturen in te plannen. Maar havisten komen uit een situatie van 25 tot 30 uur", schampert hij. "In ieder geval in het eerste en tweede jaar zouden hbo'ers twintig uren college, practicum of begeleiding moeten krijgen."

Middelbare scholen hebben bovendien nauwelijks zicht op de resultaten die hun oud-leerlingen in het hbo boeken.

Als het aan het Havoplatform ligt, gaan desnoods havo én hbo op de schop. Het platform pleit voor de invoering van een hybridejaar tussen havo 5 en het eerste jaar hbo. "Bijvoorbeeld een zesjarige havo, of een tussenjaar waarin voortgezet onderwijs en hbo leerlingen gezamenlijk voorbereiden op hun toekomst", zegt Van Ommen. "Maar aan het stelsel sleutelen is taboe."

Een stap in de goede richting zou de invoering van een brede propedeuse in het hbo zijn, denkt Van Ommen. Nu vallen eerstejaars vaak uit omdat ze de verkeerde keuze hebben gemaakt en switchen lastig is. "Havoleerlingen willen 'iets met mensen' of 'iets met kinderen'. Met je boerenverstand zou je zeggen: dat kun je voorkomen door bijvoorbeeld alle economische opleidingen een gezamenlijk eerste jaar te geven en alle zorgopleidingen in het eerste jaar te bundelen."

> 'Bundel hbo-studies in één gezamenlijk eerste jaar'

Dat in het hoger onderwijs op verschillende plaatsen matchingstrajecten worden ingevoerd om scholieren op de juiste opleiding te krijgen, vindt hij positief. "Maar eigenlijk moet je dat al op de havo doen, en niet pas in de zomer na het eindexamen." Vaak maken middelbare scholen nu lokale afspraken met hogescholen, zegt Van Ommen. "Maar daar hebben leerlingen die naar een hogeschool elders in het land gaan niets aan."

"Hogescholen zijn bezig met het terugdringen van het aantal opleidingen en brede bacheloropleidingen komen eraan", reageert woordvoerder Maarten Brackel van de HBO-raad. "Maar we kunnen niet alles tegelijk. Van het ministerie moeten we ook meer vwo'ers werven en de instroom vanuit het mbo beter regelen." Dat het voortgezet onderwijs afspraken moet maken met hogescholen in de buurt, is volgens hem inherent aan het systeem. "Men heeft de veronderstelling dat ze centraal zaken kunnen doen met het hbo, maar dat zijn ruim veertig verschillende hogescholen." Hbo-instellingen vinden de uitvalcijfers van havisten ook een probleem, zegt hij. "Maar de vraag is wiens taak het is om loopbaanvoorlichting te geven? Volgens de wet is het een kerntaak van het voortgezet onderwijs."

In Friesland is de aansluiting tussen middelbare school en het hbo behoorlijk strak geregeld, zegt Wilko Veenvliet. Hij is teamleider havo op Sevenwolden en één dag in de week coördinator van het Aansluitingsnetwerk VO-HO Fryslan, waarin alle Friese middelbare scholen en hbo-instellingen zitten. Gezamenlijk organiseren ze profielkeuzedagen en meeloopdagen voor havisten. Veenvliet: "Ze hebben allemaal nog het idee dat ze bankdirecteur worden en een leasebak krijgen. Het concreet nadenken over de toekomst schuiven ze liever voor zich uit." Alle Friese middelbare scholieren gaan daarom bij de instellingen op bezoek. De hogescholen koppelen de resultaten van studenten ook terug aan de middelbare scholen. Daardoor weten ze op Sevenwolden in ieder geval van een derde van de oud-leerlingen hoe zij op het hbo scoren.

Havoplatform-voorzitter Van Ommen denkt dat een havo-hbo tussenjaar niet noodzakelijkerwijs veel kost. "De overheid zal zeggen: havo 6, daarmee wordt het onderwijs twintig procent duurder. Maar als je gaat tellen hoeveel leerlingen momenteel langer dan vijf jaar over de havo doen, dan kom je uit op de helft. De vraag die beantwoord moet worden is of een tussenjaar zorgt voor meer succes op het hbo." Hij erkent dat de ideeën van het Havoplatform een hoog wensgehalte hebben. "Er is geen wetenschappelijk bewijs om ons op te beroepen; de test moet het bewijzen."

In Heerenveen zien ze zo'n test met een hybridejaar wel zitten. "We hebben nu op de havo geen tijd om voor te bereiden op het hbo, omdat er aan schoolexamens moet worden gewerkt", zegt Van Helden. "Een hybride jaar dat in het teken van loopbaanoriëntatie staat en voorbereidt op de eisen van het hbo, zou echt iets kunnen doen. Vwo'ers vinden kiezen al lastig, wat dacht je dan van een havist." Zolang dat er niet is, moet je creatieve oplossingen zoeken, zegt hij. "Ik heb al tegen mijn dochter gezegd: blijf jij maar een jaartje zitten."